

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Мими Корнажева,
хабилитирана по научна специалност

*Организация и управление извън сферата на материалното производство
(Външна политика и многостепенно управление в Европейския съюз)*
професионално направление 3.3. *Политически науки*

за дисертационен труд на тема:

ПОЛИТИКАТА НА НАСИЛСТВЕНО ПРЕСЕЛВАНЕ НА НАРОДИ В КАЗАХСТАН: ИСТОРИЯ И СЪВРЕМЕННОСТ

разработен от
Нурболат Аскерович Абуов

за присъждане на образователна и научна степен
„доктор на науките”,
докторска програма „Политология”,
професионално направление 3.3 „Политически науки”

Представеният дисертационният труд с обем 248 страници съдържа увод, изложение в три глави, заключение, списък на използваната литература и три приложения. Съдържанието на всяка от главите е разделено на отделни параграфи, в края на всяка глава са направени изводи. Основният текст съдържа 15 таблици. Списъкът на използваните литературни източници включва 230 заглавия на руски и казахски език.

Актуалност на изследването

Казахстан е деветата по големина държава в света, с население над 15 милиона души, през последните години се превърна във водеща икономика на Централна Азия. Република Казахстан е мултикултурна държава с представители на над 130 етнически групи. Според резултатите от преброяването през 2009 г. етническият състав на Казахстан включва казахи - 63,1%, руснаци - 23,7%, узбеки - 2,9%, украинци - 2,1%, уйгури - 1,4%, татари - 1,3%, германци - 1.1%, корейци - 0.6%, турци - 0.6%, азери - 0.5%, беларуси - 0.4%, дунгани - 0.3%, кюрди - 0.2%, таджики - 0.2%, поляци - 0.2%, чеченци - 0.2%, киргизци - 0.1%, други - 1.1%. Най-

многобройни са казахите (10,1 милиона души) и руснаците (3,8 милиона души). Етническите казахи, потомци на тюркски и монголски номадски племена са мигрирали в региона до 13-ти век. Областта е завладяна от Русия през 18-ти век, а през 1936 г. Казахстан става съветска република. Съветската политика намалява броя на етническите казахи през 30-те години на миналия век и позволява на не-етническите казахи да надхвърлят броя на местните жители. През 50-те и 60-те години в рамките на селскостопанската програма „Девствени земи“ съветските граждани са насърчавани да подпомагат култивирането на северните пасища в Казахстан. Този приток на имигранти (предимно руснаци, но и някои други депортирани групи) допълнително изменя етническия микс. Немюсюлманските етнически малцинства напускат Казахстан от средата на 90-те, а политиката за изграждане на национална държава връща около един милион етнически казахи обратно в родината. Това позволи казахите да формират мнозинство не само в етническо, но в религиозно отношение – 63% казахи и над 70% мюсюлмани. Травмата на историческото наследство и предизвикателствата на културното многообразие в Казахстан днес създават уникална социална среда, която може да се определи като безценна изследователска лаборатория. Тъкмо в тази лаборатория навлиза авторът, изкушен от богатството на емпирични данни и от възможностите за анализ на политики, които генерират динамиката на обществено-политическата промяна.

Като подчертавам валидността на заявената авторова претенция за актуалност, допълвам, че трудът на Абуов добавя стойност към все още оскъдните изследвания, посветени на източния опит в изграждане на нации и национални държави. Ниша съществува и в теоретично отношение. Западът обясни възникването на нацията с модернизационната теория. Политическо-икономическият вариант на тази теория ни убеждава, че разширяващата се държава споява хлабавата амалгама от хора чрез бюрократичните механизми, създадени за извличане на ресурси, необходими за финансиране и водене на война. Държавата насърчава икономиката, за да се осигурят по-големи приходи и създава транспортна, административна и финансова инфраструктура, която се превръща в предпоставката за раждането на нацията. Културологичната версия на теорията се свързва с развитието на книгопечатането. Андерсън твърди, че от 16-ти век книгоиздаването е задоволило ограничената си аудитория на латински език и се е насочило към говоримите местни езици. Това е довело

до стандартизиране на местните езици. Стандартизирането на езика е позволило раждането на нацията като политическа идентичност и като ежедневен публичен референдум, както твърди Ренан. Това, което ни казва Абуов в този ред на мисли е, че изграждането на нацията може да се разглежда като политически проект за утвърждаване на суверинитета на държавата, възникнала в идейно-политическия вакуум на пост-съветското пространство.

Изследването се характеризира със силно изразена положителна страна. То обогатява научното познание с богатството на емпирични данни и обхваща периода от 1936 г. до наши дни. Разкрити са измеренията на насилственото депортиране на народи в територията на Северен Казахстан през 1936-1940 г. Очертани са последиците от това депортиране, вкл. тежките условия, към които трябва да се адаптират преселените народи. Авторът хвърля светлина върху депортацията по време на Втората световна война и откроява казуса на съветските немци. Чрез историята на депортираните народи през 1945-1957 г. анализира репресивната политика на съветското правителство. Политиката на държавата и правното положение на депортираните народи през следвоенните години са анализирани, за да се открие мащабът на нарушенията на правата на принудително заселените. Напълно логично следва емпиричната картина на формите на протест сред депортираните народи. Държавната политика за демонтиране на системата за принудително заселване е очертана в нейното двучие - освобождаването на народите е избирателно и дозирано. Трета глава разглежда „Историята на депортираните народи при формиране на национална политика в съвременен Казахстан“. Тук авторът се основава на стратегически и законодателни документи, които имат за цел да консолидират различните етнически групи в единна гражданска общност – казахстанска нация.

Критични бележки

На първо място ще отбележа, че авторът борави с терминология, без да изяснява и дефинира понятия. На нация и идентичност са отделени два абзаца, което е абсолютно недостатъчно. Народ и нация се употребяват като синоними. Гражданска идентичност на етносите се заменя от гражданска идентичност на народите. Единната гражданска общност нарича казахстански народ, а не нация. Говори за нормативно-правно

регулиране на международните отношения, за които обаче твърди, че са междуетнически. Етнополитика се използва вместо национална политика. В този контекст бих оспорила и използването на понятието **национална политика**. Вместо него бих препоръчала обособяване и анализиране на три отделни политики - политика за изграждане на националната държава, идентичностна политика и интеграционна политика. Така би се преодолял хаосът в последната глава на труда.

Втората ми бележка е свързана с видимия **дефицит на критичен дискурс**. Авторът очертава идилична картина на етнически мир и не се спира на нито един конфликт, дори с презумцията, че изключението може да докаже правилото. По-долу посочвам като три казуса на конфликти, извлечени от интернет в подкрепа на необходимостта от анализиране на рисковете пред държавата на културното многообразие.

“Kazakhstan is a land of unity and accord,” reads the billboard looming over the highway to the southern village of Bostandyk, which was hit by ethnic clashes between the Kazakh and Tajik communities last week. https://eurasianet.org/kazakhstan-local-ethnic-conflict-exposes-national-fault-lines_Feb_11,_2015

Independence Day celebrated in Kazakhstan on December 15 was spoiled for the villagers of Druzhba, a settlement in Alma-Ata outskirts, by the rumors of impending pogroms of the local Uigur community. The pogroms never took place, fortunately, but the local population fears that they might occur the way they did in Shelek, a township 100 kilometers from the former capital of Kazakhstan. 20.12.2006 12:22 <http://enews.fergananews.com/articles/1759>

Police in the South Kazakhstan region have detained more than 30 local residents to prevent possible ethnic clashes amid ongoing tension between local Tajiks and Kazakhs over an unconfirmed rape case. <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-ethnic-tensions-tajiks-rape-case/27896263.html> August 02, 2016 15:03 GMT.

В заключение потвърждавам приносите, описани в автореферата, както и авторското участие в събирането на емпирични данни и направените въз основа на тях анализ и синтез във всяка от частите на труда. Представените публикации отразяват в оптимална степен научните резултати. Авторефератът към дисертационния труд е резюме, осигуряващо ясна картина на научната дискусия по поставения проблем. Направените критични бележки и препоръки не намаляват стойността на научните резултати.

Въз основа на всичко казано до тук предлагам на Нурболат Аскерович Абуов да бъде присъдена научната степен „доктор на науките“.

Дата: 10.03.2019

Рецензент: доц. д-р Мими Корнажева